

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Óvár. Bástyaútcza 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcza, 15. sz. a.) küldendők.

Ideje előtt.

Sehol sem szerencsés elv, bármely czim és ürgy alatt alkalmaztassék is, de legkárosabb a nevelés és oktatás munkájában. Sok szép tehetségű gyermek lett már testileg, lelkileg nyomorékja annak, hogy olyan munkára kényszerítették, a mely nem állott öszszhangzatban az ő korával, erejével és hajlamaival, hanem megelőzte ezeket s a megerőltetés megrokkantotta a gyermek testi vagy szellemi organismusát.

Nem tudunk várni; a tavasztól is gyümölcsöt követelünk. Némely család nevelési eljárásáról el lehetne mondani, hogy nem egyéb, mint az időelőltiségek — vagy a mi egyet jelent: időtlenségek — szakadatlan lánczolata. Nem tart lépést nevelési rendszerében (ha ugyan rendszernek lehet nevezni) a gyermek korával fejlődő tehetségeivel és erejével, hanem vagy igen megelőzi, vagy igen elmarad tőle. És aztán a vizsás eljárások eredménye mi lehet egyéb, mint a koraérettségnek és éretlenségnek boszantó és szánandó vegyülete!?

Avagy nincsen-e elég alkalmunk látni, hogy olyan dolgokra tanítják a gyermeket, a melyeket még megérteni nem bir, mert még nincs rá megérve; olyan örömet akarnak neki szerezni, a melynek élvezetére s méltatására még képtelen; olyan dolgok megbírálására kaptatják rá, a melyeknek jóformán még abéczejét sem érti!?

Ez alkalommal a sokféle nevelési időelőltiségek közül azt az egyet kívánjuk tüzetesebben megvilágítani, a mely nagyon közlről érdeklí elemi iskoláinkat. Értjük azt, midőn a szülők, vagy éppen magok az iskolai előljárók kényszerítik az elemi iskolát arra, hogy hat évesnél kisebb (tehát még nem iskolaképes, s ennél fogva nem is iskolaköteles) kisgyermek-

nek is adjon helyet, szóval: legyen az elemi iskola egyszersmint kisdedovóda is.

Most, a midőn az elemi iskolák tanterve anynyi teendő szab ki egy lelkiismeretes és szakértő tanító elébe; most, a midőn egy jól berendezett iskolában is csak úgy felelhetni meg a felzaporodott s részben túl is csigázott követeléseknek, ha minden közreműködő körülmények kedvezők (pedig hol állunk mi még ettől?!) most midőn népünk elmaradottsága a népiskolák ügyére fordította a közvélemény figyelmét s az iskola létjogát csak az adja meg, ha a törvénytábla kellekek közül legalább a minimumnak megfelelő; a midőn 6 különböző osztályu (6—12 éves koru) gyermekserget kell egy embernek egy tanteremben egyszerre tanítani és elfoglalni hasznos munkával; most kívánni a tanítótól azt, hogy miután 6 ember terhét vette egyedül a vállára, legyen még egyuttal száraz-dajka is! Valóban jótalan, kegyetlen és káros eredményű kívánság! És a szegény tanító néhol kénytelen ezt is elvállalni, mert ha ellenszegül s hivatkozik arra, hogy neki az iskolában minden perce úgy igénybe van véve, hogy teljes lehetetlen még arra is érkeznie, hogy a kisdedeket is mulattassa s rájuk ügyeljen: gyakrabban számíthat megnehezítésre és ellenségeskedésre, mint igazának elismerésére és segélyre.

Igen, mert az ily szülők és előljárók nincsenek tisztában sem az iskola feladatával, sem a tanító teendőivel, sem a kisdedek korának élet-szükségleteivel. A könnyen gondolkozó emberek szeretik minden dolognak a könnyebb felét venni, s mindent azonnal könnyűnek tartanak, mi helyt nem nekik kell megtenni.

Hiszen ugyan mi nagy dolog is van abban, hogy a 3, 4 vagy 5 éves kisdedek felmennek az iskolába (talán nagyobb testvérük vezetése alatt)

s ott csendesen megülnek tétlenül, míg az iskolai tanításnak vége, s akkor szépen hazajönnek?! Igen, ha csak ennyiből állna! De vizsgáljuk a dolgot közelebbről. Minő okok indítják a szülőket arra, hogy szegény kisdedeiket ily korán kizavarják szabadságuk, játékaik és gondtalan gyermeki boldogságuk paradicsomából? Részben talán a szükség, mert nincs otthon kire hagyni, de több esetben az önzés és tudatlanság.

Ha a gyermek otthon el van kényeztetve, s már nem bírnak vele; vagy folytonos kérdőzködésével, tevékenységével s gyerekes tola-kodásaival már alkalmatlan aháziaknak; vagy ha a részvétlen környezet és mostoha körülmények a gyermeket tétlenségre kárhoztatják, s e miatt unatkozik s a szülők nem tudják, hogy mit tegyenek vele: mi lehetne könnyebb orvosa a bajnak, mint elküldeni az iskolába; ezzel aztán minden helyre van hozva. Mintha bizony az iskolának olyan csodatevő ereje lenne, hogy benne a gyermek azonnal kifeserődik!

A kisdedeket lehet, hogy az új helyzet és körülmények egy pár napra meglepik és lefog-lalják, de a mint megszokták, itt is csak azok, a kik voltak otthon. Az elkényeztetett gyermek szeszélyei a tanító minden idejét és türelmét igénylik; a tudvágyó, tevékeny gyermek nyughatatlansága a tanító egész figyelmét megkívánja; a tétlen, gondolatszegény és unatkozó gyermek a tanító egész segítségére rá van szorulva, és ha azt nélkülözni kénytelen, bármelyik kisded is épen oly terhére válik az iskolának, mint az iskola neki. Az csak káprázat vagy lelkiismeretlen ráfogás, hogy a kisded ott az iskolás tanulók közt jól találja magát, s jól eltölti az időt. Mert benn az iskola szobában tanulni kell, nincs idő a játékra, ő pedig még nem tud, tanulni; künn az udvaron meg a nagyobbkorú és erősebb gyermekeknek csak akadály a közéjük nem találó, s csak lábatlankodó kisded, tehát nem örömet játszanak és bajlódnak vele. Tétlenségre és unatkozás-ra van szegényke kárhoztatva künn is, benn is.

És ha a baj csak ennyiből állana, hogy a kis gyerek unatkozik s alkalmatlankodik a tanító meg nem sok gondot fordíthatván, vagy mentére hagyja, vagy néma tétlenségre kényszeríti, még elmondhatnák a szülők, hogy rájuk nézve legalább a kár haszonba ment, mert a kis házi nyúgtól naponta 5 vagy 6 órán át meg vannak szabadítva. De hát magára a gyermekekre gondoltak-e?! Eszökbe vették-e, hogy ezen fogja magát legerősebben megboszulni ez a természetellenes zsarnokság?!

Az ember egész élete folytán nem tanul annyit, mint gyermekkorának első hat esztende-jében.

„Minden következő nevelő — mondja Jean Paul R. — kevesebb hatással van a növendékre, mint volt az előtte való és a világot körüljáró útas a földgömb öszszes népeitől nem tanul annyit, mint a kis gyerek a dajkájától.“

A kisdedkor van a természetől arra rendel-ve, hogy az ember önmagát hatalmába kerítse, hogy észrevegye különböző testi és lelki szerveit, képességeit, s ezeknek használatába magát be-gyakorolja. Mindazon tehetségek, a melyekkel a természet, magajándékozta, ebben a korban ver-nek gyökeret; mint meganynyi elhintett magvak várnak a kívülről jövő ingerre, hogy csirázásnak induljanak, s várnak az akarat erejére, hogy a léleknek engedelmessé tudjanak. Ez életre bon-takozás azonban nem rendelhető meg tetszés sze-rint, a mikor mi jönnek látjuk, hanem megindul, ha eljött az ideje a mi jóváhagyásunk nélkül is; és másfelől nem történhetik erőszakolt siettetés-sel, hanem fokozatosan s a maga idejében. Bár-mely tehetség is elcsenevészhet vagy kiveszhet, ha a kellő időben nincsenek meg az őt életre gerjesztő hatások és fejlődítő körülmények.

A kisdedkor az érzéklések kora; az ő ta-pasztalatlan értelméhez, és fojtetlen felfogásához hatalmasabb és világosabb nyelven kell beszélni, mint az iskolai pusztá szó, ha mindjárt egy egész özönnel lenne is; hozzá csak tényekben és té-nyekkel szólhatunk. A kisded egyedüli mestere a megsejtlés, a tapasztalás és valódi oktatója csak is az, a ki e tapasztalatokat meg tudja ne-ki felfogásához mértén nevezgetni s fejtegetni. Előtte az egész világ új és még ismeretlen, a legegyszerűbb tüneménye épen oly csoda, mint a legnagyobbyszerű; minden szép és meglepő. Ő előtte nem érdektelen semmi, a mi lelkét meg-érintette. A kisded egész rabja a külhatásoknak. Örömet foglalkoztat mindennel, a mi figyelmét magára vonta, próbálja és fejleszti rajtok esztét és erejét, s nem lankad azon törekvésében, hogy azoknak lassanként urává lehessen.

Minden gyermekben meg van az az ösztön, hogy magát okossá, ügyessé és erőssé tegye. E három irányu törekvésével szerz nevelőinek any-nyi örömet és bajt.

A külvilág ezerféle tüneményei folyvást hív-ják fel a kisded figyelmét az 5 külérzések által; a tudásvágy készíti a gyermeket, hogy köze-lebbről megvizsgálja, tudakozódják rólok s meg-ismerkedjék velök; cselekvésvágya nem hagyja nyugodni, hogy rólok és általuk tapasztalatokat szerezzon, rajtok erejek és ügyességét gyakorol-ja s végül hatalmába kerítse mindazt, a mi ki-váncsiságát és tevékenységét felingerelte.

Nagy tanulmány rejlik azokban a gyerekjá-

tékokban! A fejlődő ember rakja le általuk egész testi és szellemi alkotmányának alapköveit. E gyerekjátékokban mily fontos és életbevágó tanfolyamot folytatnak ketten: a kicsike tanuló és a nagy tanítómester, a természet.

Vétkeznek a szülők gyermekeik ellen, ha őket e nagy tanítómester keze alól idő előtt kivesszik, s ha sietnek megrövidíteni azt a tanfolyamot mely a gyermek életére döntő befolyással bír. És vajjon a természet bosszúlatlan fogja-e hagyni ez önző, szűklelkű belekontárkodást az ő munkájába?!

Megfosztani a kisedet örömeitől, szabadságától, játékaitól: elvonni tőle az alkalmat, melyben magát a nagymester vezetése alatt fejlesztheti; rá kényszeríteni ezt az eleven, örökmozgó, nyugtalan kis teremtet, hogy órákon keresztül üljön helytt, csendesen, mozdulatlanul; azt kívánni tőle, hogy hallgassa türelemmel a nyelvtant, geographiát, historiát és a többi iskolai tantárgyakat, a melyekből mitsem ért; rászoktatni a tétlen ábrándozásra, s szórakozott bémészködésre; elvenni tőle nappalának, ébrenlétének legszebb és leghasználhatóbb óráit; martirjává tenni az iskolai fegyelemnek; halálra gyötörni az unalommal! És azt a gyöngye kis szervezetet meggátolni abban, hogy izmait, tüdejét, szemét, fülét, szóval szerveit gyakorolhassa; bezárni abba a ronda iskolai levegőbe, melyből az éltető éleny már az óra első negyedében mind felemésztetett; a lomha helyttüléssel meglassítani eleven vérkeringését, s az állandó rossz, szénsavas levegővel beleoltani a vérmegromlás különböző betegségeinek penészesirait; elvenni tőle az iskola iránti érdeket, s a tantárgyak ujdonságának buzdító ingerét!! Valóban e szivtelen és lelkiismeretlen hátráltatását és megakadályozását a természet rendjének lehetetlen, hogy a nagy tanítómester bosszúlatlan hagyja!

Szülők, legyetek könyörülők kisedeitek iránt, ne üzzétek ki őket idő előtt boldog édenükből; hagyjátok szabadon fejlődni, erősödni, ügyesedni és tapasztalataik által okosodni. Álljatok szolgálataiba a nagy tanítómesternek, de ne kontárkodjatok a keze alá!

Paal Ferencz.

Kell-e a tanulóknak feladatot hagyni a szünidőre?

II.

(Befejező közlemény.)

Ha tovább megyünk mult cikkünkben tárgyalt kérdés boncolásában, azon eredményre fogunk jutni, hogy a szünidői terhes feladatok nemesak nem jogosultak, de paedagogiaailag sem helyeselhők.

A gyermek-ifju kifáradva az iskolai terhes foglalkozásban, kétszeresen megterhelve a szünidői feladatok sulyától érkezik a szülők és testvérek közé, rég elhagyott családi körébe. Az első percek a kölcsönös üdvözlések közt járnak le, a viszontlátás öröme pillanatokra elüzi a komor gondok és kétszeres teendők boruját a gyermek lelkéről, s a családi élvezeteknek adja át magát; édes emlékek közt keresi fel azon rég elhagyott helyeket, melyeket előbbi éveinek gondtalan idő töltései szentelének meg. Édes ábrándozásokba merü midőn mellette atyja megszólal s az iskoláról s folytatott tanulmányairól kérdezi a fiut. Mintha édes álomból ébredne fel a rideg valóságra, lelke elborul, arca komor lesz; a terhes teendők sulyát kétszeresen érzi szíve. Ily hatások alatt csak annyit tud felelni: minden jól megy, de a szünidőre annyi feladatot hagytak, hogy nem tudom: képes leszek-e elvégezni.

Később a család egy kirándulást tervez, mely talán egy napot vesz igénybe, a fiu nem mehet, nem vehet részt abban, mert tanulni kell.

Majd rokoni látogatásra mennek egyik szomszéd községbe, ide sem kísérheti el kedves övét; neki feladatot kell dolgozni.

Más alkalommal rokoni vendégek jönnek a házhoz, a rég nem látott ismerősök a tanuló fiut keresik, végre meg is találják a rideg számtani dalgozatok mellett izzadva.

És ez így tart az egész szünidőn,*) míg végre elérkezik a tanodába menet napja, s a tanuló fiu a sok ellenhatás és iskolai dolgozatok terhétől még kimerültebben, fáradtabban megy az intézet falai közé, mint a hogy eltávozott volt. Ily kimerült lélekkel kell ismét hozzá fogni egy hosszú szorgidő tanulmányainak.

Hozzá is kezd, de pár hét múlva azt kezdi észrevenni, hogy nem megy könnyen, hova-tovább gyengül, végre a tanító is észreveszi a lankadást, mit a tanuló restségének tulajdonít.

Lassan siess, s tovább érsz — mondja a példabeszéd, s ha ezen igazságot nem is a paedago-

*) Tisztelt munkatársunk, akarjuk hinni, egy kissé tulsötétnek látja e téren itt-ott előfordulható visszaéléseket, mert ha e soroknak szigoruan megfelelő valóság is létezik, ugy bizonyára az ilyen tanítókat nem „tulbuzgóság“ epitheten illeti, hanem legkárhóztatóbb elítélésünkre érdemesek.

gia teremtette, de itt is alkalmazható, s főleg a szünidői feladatok mellett buzgolkodók figyelmébe bátran lehet ajánlani.

A szünidő jogosultsága és szükségessége a természetörvényeiben gyökerezik. Az örök alkotó és romboló természet is olykor szünetel, kisebb-nagyobb időközökben pihenőt tart, mi alatt új erőt gyűjt a tovább munkálásra.

Az ember testi életére, tovább munkálására mulhatlanul megkivántatik az olykori pihenés. Vagy kérjük: mi történék, ha egy ember arra lenne kárhóztatva, hogy szünet nélkül egyék? Kimerültség . . . halál. Minden egyszeri táplálkozás után idő kell ahhoz, hogy a szervek feldolgozzák a tápszert s csak azután következhetik a második.

Igy van ez a lélekkel is.

A tanulás nem egyéb, mint a lélek tápláléka, mely ennek növelését és fejlődését eszközli. De itt is, mint a testnél megkivántatik, hogy az egyszeri adalék után ne következék a más, míg az elsőt a lélek fel nem dolgozta, s új erőt nem szerzett a második elfogadására. Mert a szellemi komolyabb foglalkozás, mely testet és lelket egyaránt kimerít, csak akkor és úgy lesz sikeresen folytatható, ha olykor pihenőt tartunk, mi alatt az egyén új szellemi erőt gyűjthet a tovább munkálásra.

Ha az időközönkénti pihenőt a lelki világban tekintetbe és alkalmazásba nem vesszük, úgy járunk tanulóinkkal, mint a gazda azon vetésével, melyet egy nyár esője megszakadás nélkül öntöz . . . elpusztul.

A folytonos tanulás és szakadatlan szellemi munkásság kimerít s pihenés nélkül esakhamar oly elviselhetlen terűvé válik, melyből az ifju időnap előtt menekülni ohajt. Mert a legélvezetesebb foglalkozás is, mint a legkedvesebb étel unalmassá válik, ha a kellő szünet és változatosság nincs meg.

Midőn tehát a tanulók szünidőt kapnak, ez lélektanilag és paedagogiailag ép oly helyes és természetes szükség, mint káros az, ha valaki ezen szünidőt nem engedi a fáradt lélek üdülésére és szórakozására.

De különben is a szünidő a tanuló életében azon villanyozó idő, azon örömré hangoló jelenet, melyet mesterileg felhasználva, könnyen lehet ébreszteni oly nemesebb érzést, az ifju lángoló hevének oly valódi irányt adni, melyből egykor a kebel nemesebb öntudata, és egy jobb jellem nővi ki magát. Épen ezért nem elnyomni vagy lankasztani kell ezen pillanatok hatásait, nem elvenni kell a szünidői élvezeteket a növendéktől a terhes feladatoknál, hanem ellenkezőleg azt ápolni, nemesíteni, szépre, jóra és nemre irányítani van hivatva a tanító; mert csak így fel lehet meg azon nevelői feladatának is, mely ép úgy teendői közé tartozik, mint az oktatás.

Azonban, midőn a szünidői feladatokat a fennebbi érvek, a paedagogia alapján elítélendőnek tartjuk,

ezzel koránt sincs az állítva, hogy a szünidőre abszolúte semmit se hagyjon a tanító tanítványainak; itt csak a feladatokban való tulkapás van kifogásolva.

Igenis, kell a szünidőre feladatot hagyni, mert különben a következő szorgidő első hete, vagy első napjai munka és foglalkozás nélkül járnának le, s így a tanulók az évi pensum feldolgozásában könnyen rövidséget szenvednének. De ezen feladat [nem lehet több és nem lehet más, mint az egyes tantárgyakból a következő lecke feldolgozása, mely nem annyira a szünidőre, mint inkább a következő szorgidőre hagyatik fel, melynek első napjain a heti órarend szerint elkészülnök a növendékek és fel is mondják.

Azon alsóbb osztályokban pedig, hol sem a gyenge gyermeki erő nem alkalmas, sem tárgy nincs a magántanulásra, az eltanult részekből lehet egy órán feldolgozható részt hagyni fel gyakorlás végett, ha egyébért nem is, legalább, hogy legyen mivel foglalkozzanak a kisdetek a szorgidő első napján.

Ezenkívül a gyakorlottabb és érettebbek kaphatnának a terhes iskolai feladat helyett valamely kedves nemesebb irányú olvasmányt az ifjusági irodalomból, melylyel aztán oly kedvesen el tudnák foglalni magukat üres óráikban a szünidőn.

Valóban ohajtandó volna, miszerint minden tanintézetben tekintettel legyenek az itt elmondottakra; ohajtandó volna, hogy a szünidői feladatok mennyiségét reducalnák annyira, hogy a növendék kipihenésére legyen elég idő és alkalom.

Azonban, ha ezen paedagogiai mérték figyelmen kívül hagyatik is azon felsőbb tanintézetekben, hol a tanuló ifjuság több évi gyakorlat és fejlett koránál fogva inkább kibírja a feszült és huzamos munkát; ezt a népoktatási intézetekben s főleg az elemi népiskolákban percre sem szabad szem elől téveszteniünk. Gondoljuk meg, hogy itt kezdő tanulókkal, szárnypróbálgató gyenge erővel van dolgunk, kiktől még messze van, hogy sasszárnyakon repüljenek. Ezeknél a tanulás csak izlelés, kóstolgatás, próbálgatás; az erő hamar kifárad, a türelem csak pillanatokra terjed, főelemök ezeknek a gyors változatosság. Igen sokszor a gyermeki kedélyhangulat, esapongó szeszély határozza meg az iskolai munka időtartamát, s nem egy eset adja elő magát, midőn a tanulásra való buzdítás egyedüli eszköze a jó kedvre, vidámságra való hangolás, melyet a tanító mesteri keze mindannyiszor eélszerűen használ fel, szóval: hol a gyermeki foglalkozás a tanító mindenkori jelenlétét kívánja meg.

Ily gyermekeket a szünidőn terhelő, önálló dolgozatokkal, feladatok készítésével bizni meg, a legnagyobb paedagogiai vétség lenne. Miként lehetne józan észszel magára hagyni oly gyermekeket, kik minden lépten-nyomon támogatóra vezetőre vannak utalva.

Ne buzgolkodjunk tehát, különösen mi, néptanítók

a szünidő feladatak hagyásában, mert ennek végeredménye bizonyosan az leend, hogy már a tanulási pálya kezdetén elriasztjuk a növendék-sereg legalább egy részét az iskolától; ily eredmény által pedig nem fogjuk elérni célunkat, a népnevelés általános felvirágzását.

Bartha Béni.

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

A Fröbel szövetség harmadik egyetemes gyűlése.

A Fröbel-szövetség harmadik egyetemes gyűlése múlt április hó 3., 4. és 5. napjain tartotta meg Lipcsében. Nem tehetők, hogy azon ügynek, mely lapunkban is állandó rovattal van képviselve, egy ily fontos momentumáról érdemlegesen ne emlékezzünk meg, annyival is inkább, mert az itt fejtegetett eszmék nem helyhez kötöttek, azok minket is ép úgy érdekelnek, mint a német tanfériákat, kiket e téren mestereinkül, úgy hiszem, minden önkisebbités nélkül készséggel esmerhetünk el. Közleményünket a leghitelesebb forrásból, a német Fröbel-szövetség hivatalos közlönye, a „Kinder Garten“-ből vesszük.

Németország minden részéből, sőt annak határain túlról is özszesereglettek Lipcsébe a Fröbel-nevelés hivatott képviselői, barátai és előmozdítói. Április 3-ikán az I. polgáriskola nagytermében tartott előértekezleten több egyleti folyó ügy elintézése után Köhler gothai igazgató tartott értekezést a „Német Fröbel-szövetség programjára“-ról. Előadó szerint a szövetség feladata: gyermekkertek alapítását sürgetni, azok fentartásáról gondoskodni és azokat a német nép általános nevelőintézetévé tenni. Ez ugyan merész gondolatnak tűnhetik fel, ha tekintetbe vesszük, hogy a gyermekkertek kérdését még a miveltebb körök is mily ferdén itélik meg, de bármely nevelőintézet története, mely nem a paedagoia törvényei szerint alulról felfelé fejlődött ki, hanem megfordítva, azon biztos reményre jogosít fel, hogy a nevelés munkája nem kezdődhetik csupán a tankötelezettség éveinél, hanem ellenkezőleg a legelső életéveknek kell kiindulási pontul szolgálniok. Ez elv megvalósítására alakultak az óvodák, bölcsődék, gyermekkertek. A legjelesebb paedagogusok gondolkoztak, fáradoztak egy a gyermek első életéveinek megfelelő nevelési rendszeren és bizonyára Fröbelnek a kis gyermek lelkének mély tanulmányozásából elvont elvei azok, melyek a rendszeres iskoláztatás bekövetkezése előtt a gyermeki természetnek legmegfelelőbbek. Ennek igazsága hova-tovább szélesebb körben esmertetik el és méltányoltatik; ezt bizonyítja a gyermekkertek ügyének legújabb felvirágzása. A Fröbel-szövetség minden erejéből arra fog törekedni, hogy e kedvező mozgalom egyre örvedetesebb

lendületet nyerjen. A szövetségnek nem kisebb feladata azonban az is, hogy mindazon káros kinövéseket, melyek a Fröbel eszménye szerinti nevelésből kisorsjadtak, kiirtsa. A szövetség nincs azon véleményben, hogy e világ minden boldogsága egyedül a Fröbel-neveléstől függ, hogy Fröbel kizárólagosan mind új nevelés törvényeket teremtett volna, s hogy mindig és mindig csak az ő szavait kellene ismételnünk s attól eltávoznunk ne lenne szabad. Sőt ellenkezőleg: a szövetség fentartja magának a szabad vizsgálódás jogát; bírálat alá veszi Fröbel ideáit, kifürkészi szavainak gyakran elrejtett értelmét s öszszhangzásba hozza azokat a nevelés általános érvényű törvényeivel. Szintén egyik törekvése a szövetségnek az is, hogy kiküszöbölje az óvodákból s általában az ezzel egy rangu iskolákból a szorosán vett „tanítást“. Korai tanulás nem hogy hasznat nem eredményez, de lényegesen ártalmas; a gyermeknek időre van szüksége, hogy az első életéveiben kívülől nyert oly sokféle és nagyszámu benyomásokat megemészsze, feldolgozhassa. És erre alkalmat nyujtanak a gyermekkertek. És ha mégis egy lehető összeköttetésre törekszik a Fröbel-szövetség a gyermekkertek és iskola közt, távol van attól a gondolattól, hogy ezen összeköttetés által ezt iskolává, amazt pedig tán gyermekkertté akarná változtatni. Azáltal azonban hogy az iskolában nagyobb súlyt akar fektetni a szemléltetésre, mind eddig történt, a művészet és ipar számára akar jobban előkészített növendékeket uyni az iskolától.

Ez előértekezleten még dr. Thiel tett jelentést a boroszói gyermekkert-egylet működéséről s az általa alapított intézetekről. Az értekezlet, daczára az előhaladott időnek, a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta végig ezen legbuzgóbb egylet dicséretes munkálkodását, mely nem kevesebb mint 12 gyermekkertet és 1 gyermekkertesznő-képző intézetet állított fel.

Az első főgyűlésen, mely április 4-én d. e. 9 órakor nyittatott meg, miután Lipcse város nevében Winter városi tanácsos szívélyesen üdvözölte a szövetséget, dr. Pappenheim (Berlin) tette meg jelentését a Fröbel-szövetség kiküldött választmányának a weimari gyűlés óta kifejtett munkásságáról. Ezek közt legfontosabbak a gyermekkertesznők nyugdíj ügyének elintézése olyan formán, hogy mindazok, kik valamely gyermekkertesznő-képző intézetben vizsgát tettek le, jogositva vannak a nyugdíjalaphoz. Továbbá: a választmány a gyermekkertek törekvéséről, működéséről egy emlékiratot nyujtott be a porosz közoktatásügyi miniszteriumhoz és a birodalmi kancelláriához, melynek meg is lett jótékony következménye a Fröbel-ügy terjedését illetőleg. Végre a szövetség gyarapodott a müncheni, speieri és iserlohni egyletek belépésével.

Azután a buttelstädti lelkész Steinacker tartott felolvasást e tételről: „A gyermekkertek ellen felhozni szokott vádak s azok megczafolá-

s a." A gyermekkerteknek még neve is megütöztetést szül némely körökben; azok alatt némelyek ovodákat, mások kisgyermek-iskolákat stb. akarnak érteni, de nem helyesen, mert azon nevek más meg más fogalmakat jeleznek. Szóló szerint a gyermekkertek ellen ezek a szokottabb kifogások. A Fröbel-féle gyermekkertek rendszere igen mesterkéltséget, a tervszerű játék nem egyezik meg a gyermeki természettel; ezek azt kívánják, hogy a gyermeket engedjük kénye szerént játszani. De aztán ez — nevelése? A gyermekkertek egyik ellensége Curtmann, azt állítja, hogy a gyermek a gyermekkertek foglalkoztató eszközei által kifárasztatik, mivel ott egy évig csak a lapdával, azután egy évig ismét csak a kockával szabad foglalkoznia; ennek azonban világosan ellentmond minden észszerűen berendezett gyermekkert.

Ismét mások állítják: a gyermekek nem helyeseltető kora érettséget és fényelogni kívánó kórságot hoznak ki a gyermekkertekből. Bizonyára e vád sem vonatkozhatik egy jó gyermekkertre; éppen a gyermek természetének megfelelő játékok által van utja állva a tulkorai érettségnek és minden gyermeknek a gyermekkertben való egyenlőségéből alig lehet igazolni azon állítást, hogy itten valami fényelgési kórságra vettetének meg az alap. Szint ily alaptalan azon vád is, mint ha a gyermekkertek szétszaggatólag érintenék azon viszonyt, mely a gyermek és a szülői ház, a család között van; sőt ellenkezőleg, oda megüdülvé és érdekes benyomásokkal megrakodva tér vissza kipihenni magát, míg a szülőiháznál gyakran a vezető, nevelő tudat, értelem, s a játszótársakkal való érintkezés egészen hiányzik. Így tehát a szülőháztól az olyan gyermeknél, ki a gyermekkertbe jár, valami elhűdülés nem állhat bé, mert a gyermekkert csak azt egészíti ki, minek megadására már a szülőiház képtelen. Hasonlóképen igaztalan azon vád is, mit az iskola szokott gyakran felhozni a gyermekkert ellen, hogy ez a gyermekből egy örökös játzó valamit képez. E vád magyarázatja abban van, hogy a gyermekkertből kikerült növendék az ő szellemi és testi erejének megfelelőleg nem foglaltatik el az iskolában, silyenkor természetesen tevékenységi ösztöne könnyen utat tör magának; ezért azonban nem a gyermekkert, hanem az iskola felelős. És végül szóló megczáfolja azokat, kik azt mondják, hogy a gyermekkertek az étellel szemben magas igényekre szoktatnak, és kik keresztényietlenséggel vádolják, mivel nem akar tudni — vallástanításról.

Ezen érdekes előadást követő élénk vita után Richter lipesei igazgató „A gyermekkertek és az iskola szerves összeköttetése”-ről tartott előadást, melyben a következő tételeket állította fel:

1. A gyermekkertek és a népiskola közt, mindkét intézet érdekéből egy szerves összeköttetés létesítésére kell törekedni.

2. E mellett a gyermekkertnek az leendő továbbra

is főfeladata, hogy eszközei által a gyermeket tagjainak gyakorlása mellett főkép helyes szemléletre képesítse s annak beszélő képességét s erkölcsi képzését elősegélje.

3. A rendelkezés alatt álló eszközökből főkép azok választandók ki, melyekkel ama czél legkönnyebben elérhető, a gyermek értelmi képességét nem haladják túl és kiválólag népies jelleggel bírnak.

4. A kínálózó eszközök bölcs megválasztása mellett tekintettel kell lenni az egyes gyermekek individuálisára, a kiosztott foglalkozásokkal való összefüggésre, a kellő gyakorlatiasságra és a már feldolgozott anyagnak ismétlő összeállítására.

5. A gyermekkertek gyakorlatiasságának kitüntése érdekéből kívánatos, hogy év végén a dolgozatokból, még pedig az anyag rokonság és havi munkásság kitüntetését felmutató csoportokban nyilvános kiállítások rendeztessenek, még pedig hol a körülmények engedik, már csak a verseny szempontjából is, több intézet által közösen.

6. A kertésznök kiképeztetése ne szoritkozzék csupán azoknak a gyermekkertekben szükséges gyakorlati és elméleti ismeretek elsajátítására, hanem képesítessenek egyszersmint elemi tanításra is.

A felolvasást követett általános vitában a szólók észrevételei körül-belől ezekben öszszpontosíthatók. Az előadó egészen figyelmén kívül hagyta annak feltüntetését, hogy mit tehet és mit kell megtennie a népiskolának, hogy a gyermekkertek és iskola közt összeköttetés jöhessen létre. Ezek pedig: hogy ne vegyen fel éretlen gyermekeket, hogy az a gyermekkertek szemléltető módszerét sokkal nagyobb mérvben alkalmazza, mint eddig tette, hogy a mozgással összeköttött játékot a népiskola is ölelje fel s magok a tanítók viseltessenek több bizalommal Fröbel elvei iránt: e feltételek nélkül lehetetlen az iskola és a gyermekkertek közt összeköttetést létre hozni. Ezen általános észrevételek után a részletes vita a másnapi gyűlésre halasztatott. E 4-diki gyűlésen még a szövetség főhelyéül egyhangulag Boroszlót választották, a jövő évi egyetemes gyűlés megtartására pedig München fogadtatott el.

Kiss Sándor.

(Befejezése a jövő számban.)

Az ideges gyermekek ápolásáról.

Dr. Klencke nyomán

Az idegesség egyike azon testi és lelki kórállapotoknak, melyek a nevelő itélőszéke és gyógykezelése alá is tartoznak. Köztudomásu dolog, hogy a valóban idegesek és az idegességet affectálóok száma nöttön-nő, mint ha csak sokan számításból sorakoznának az ide-

gesség firmája alá, vagy hogy botlásaikért könyörületet nyerjenek, vagy hogy nagy eszük és finom izlésükről tegyenek tanuságot; mintha bizony a genie-t mindennapi események is lázas lelkesedésre vagy szenvedélyes kifakadásokra indítanák! E két állapot között csak az a különbség, hogy az igazán ideges sajnálatra méltó és szomorú okok hatása alatt áll, az idegességet színlelő pedig nevetséges és legtöbbször ferde nevelésnek az áldozata. Mind a két állapot, már általános elterjedtsége s korai nyilvánulása miatt is, figyelemre méltó és tapintatos gyógykezelést kíván mind a szülők, mind a tanítók részéről. Ezekhez szól Kle n c k e jelen értekezésében, melyet a „Cornelia“ című folyóirat 27 kötetének III. füzetéből vettünk át, a mint következők:

Idegeseknek közönségesen azokat tartjuk, kiket csekély, de szokatlan ingerek aránylag hevesen izgatnak fel és rendkívüli testi s lelki állapotba hoznak, ilyen testi állapotok: az iszonyodás, reszketegség, izomrángás, szívszorulás, sápadtság és kipirulás, zsi-badság, lassu légzés stb; rendkívüli lelki állapotok pedig: a féltékenység, érzékenykedés, lázas öröm, indulatos beszéd stb. Az ilyen forma idegességet az orvosok az összes érző idegek fokozódott ingerlékenységének nevezik. Minél érzékenyebb valakinek idegrendszere, minél hevesebb ingerületbe jő az nem épen szokatlan hatásokra és minél erősebben ébreszt az más szervi működéseket is: annál gyengébbnek tartja azt a közértelem és a ki olyan idegrendszerrel van megáldva, azt idegesnek nevezi. Mielőtt behatóbban felelnénk a kérdésre, hogy hogyan kell a gyenge idegzetű, vagy az ideges gyermeket ápolni, talán jó szolgálatot teszünk a szíves olvasónak, ha előbb az ideggyengesség okait részletesen fejtegetjük.

Az emberi testben a véreden és az idegrendszer legfinomabb ágai és végződése által olyannyira egygyé van szöve, hogy mind a két rendszer között kölcsönös hatás és visszahatás létezik; midőn az egyik szervrendszer ingereltetik, uralomra törekszik az a másik fölött s ez által sarkalja azt erősebb tevékenységre. Az érzékenység és ingerlékenység ezen hullámszerűségében, a megmegujuló hatás s visszahatás egyensúlyozásában gyökerzik a szervezet élete s egészsége. Az idegrendszer ingerlékenysége akkor mulja felül a véredenrendszerét, midőn külső ingerek izgatják fel szokatlanul, de akkor is, midőn maga az edényrendszer erője a szokottnál kisebb, azaz hanyatlóban van, mi mellett az erő viszonylag az idegrendszerben központosul.

S íme, az életfolyamat létesülése, illetőleg az életjelenségek nyilvánulására nézve nagyfontosságú körülmény az, ha vajjon ideiglenes vagy állandó-e az edényrendszer tevékenységbeli hanyatlása. Tudniillik, az edényrendszerre nézve lét- és életkérdés a tengélet, azaz a szervezet táplálkozása és növése az anyagforgalom útján (emésztés, felszívódás, vérképzés, áthasonítás és

kiválasztás által); hasonló áll az idegekre nézve is: az idegeknek is táplálkozniok kell, mielőtt éreznének és hatnának, más szóval, az idegeknek az idegállományal egynemű anyagot kell felvenniök, hogy azt átváltoztassák munkaerővé, azaz, hogy eleven erejüket kisu-gározathassák más szervezetreokra is, u. m. a szívre, a véredényekre, a mirigyekre és izmokra. Tehát az idegeket is a táplálkozás és az egészséges anyagforgalom tartja tevékenységben. Ha már most az érző idegek köre tulon-tul feszül, vagyis a tengélet rovására állandóan tevékeny, akkor maguk az idegek tengéletében áll be a fogyatkozás, holott pillanatnyi ingerület csak fokozza a különben egészséges edényrendszer életét. Ennél fogva az érző idegek állandó és erőlyes feszülése kétségtelen bizonyítéka annak, hogy gyenge az általános tengélet, és ez azon állapot, melynek jelenségeit ösz-szesen ideggyengességnek vagy idegességnek szoktunk nevezni. E nemét az idegességnek a lázas kitérés jellemzi minden nyilatkozataiban oly hatásokkal szemben is, melyek az egészséges embert annyira meg nem indítanák; e mellett a szervezet tengélete huzamos ideig zavartalanul folyhat. Még akkor is megtartja fokozódott feszültségét a külső és a belső ingerekkel szemben. ha a tengélet feltűnő hanyatlásnak indul, vagy magasabb fokon, midőn a test és lélek egyaránt elgyengült.

Az idegesség első alakja, mely szenvedélyes kitérésben és messzeterjedő szervi visszahatásokban nyilvánul, az altesti és gerinczagi idegduczok túlságos ingerlékenységéből származik, a mely duczok az agy életét a maga tevékenységében korlátozzák és lehetetlené teszik uralmát a testi és lelki felpezsdülések fölött. Második alakja sokkal gyakoribb, jelleme a fokozódott ingerlékenység külső, de különösen a táplálkozási szervezet betegségeiből származott belső ingerek iránt; vele járó kétségbevonhatlan körjelek: a vérszegénység, keringési zavarok, izgató életmód jobb módú családoknál, főleg művészeknél és tudosoknál, kik erejük túlfeszítése s rendellenes életmód következtében tengéleti szerveiket eltompíták; továbbá: azon ifjak és leányoknál, kiknek szellemi képeztetése testi fejlődésük rovására történt, vagy a kik kéjes érzelmek és gondolatok által önmagukat tényleg vagy csak a phantasiában megmetyeltették. Igen gyakran a nevelés és oktatás mód oka a gyermekek idegességének, nevezetesen: a modern műveltség czége alatt terjedő élvhajhászat, kényeztetés és hamaros ismeretbőség. Az ez idő szerint igen elterjedt ideggyengesség a gyermekeknél a civilizatió szüleménye, a mely ingerei által túlesigazza az érzékiséget, tompítja a tengéletet s vele együtt a szervezet életvalóságát; már népek és nemzetek pusztultak el e miatt és Rousseau az egész művelt Európáról jövendölte vala, hogy e baj miatt fog elpusztulni. A közelmúltban divott és részben most is divó női nevelés és életmód általában ideges nemzedéket állított és állít mai nap is a küzdterre, oly jámbor hiszemben, hogy az idegesség

„magasabb származás, női báj és ihletettség“ kétség-telen bélyege. Micsoda anya válhatik az afféle divat-vázból? milyenek lehetnek gyermekei? miként kell ezen ideges gyermekekkel bánni? . . . e fontos kérdésekre csak jövő számunkban felelhetünk.

Parádi Kálmán.

VEGYESEK.

Jelen számunk a második félelvi fo-lyamból az első szám. E számot mindazon t. pártolóinknak, kik az első félévre megrendelést tettek volt, még megküldöttük, s azokat, kik e számot megtartják, úgy tekintjük, mint előfizetőket, illetőleg megrendelőket. Kérjük azért a megrendelni nem akarókat, sziveskedjenek ezen számot saját költségünkre visszaküldeni, hogy kiadó hivatalunk tájékozhasssa magát; a megrendelőket pedig arra kérjük, hogy a mennyiben még az első félelvi előfizetéseikkel is hátrálékban lennének, sziveskedjenek azt kiegyenliteni. Egyszersmint tiszteletteljes bizalommal kérjük t. pártolóinkat egyen-egyen, önzetlen törekvésünk előmozdítása érdekében esmertessék, ajálják lapunkat körükben.

Teljes számú példányokkal rendelkezik kiadó hivatalunk.

— Szerkesztőségünkbe beküldetett az országos nőiparegyletnek az 1876-ik évről szóló „Évkönyv“-e, melyből örömmel győződöttünk meg fővárosi nőink egy nagy fontosságú, buzgó működéséről. Az egylet hat évvel ezelőtt alakult meg, s céljainak valószínűsítésére felállított egy iparszakoktatással összekötött felső leányiskolát, melyben az elméleti képzés mellett oly házi iparmunkák taníttatnak, melyek a női erőnek s ügyességnek megfelelően s részben finom műzslést is követelnek, s mely által a mellett, hogy a női iparmunkát terjeszti és emeli, egyszersmint új életpályát nyit oly nők számára, kik technikai munkák értelmes kezelésére alkalmasok. Az intézet igazgatója esmert irónk György Aladár, neje; rajta kívül tanított a múlt évben még 15 tanár és tanárnő. A 3 tanfolyam növendékeinek összes száma volt 121, Legnépesebb volt a fehérvarró osztály (34), azután a ruhavarró (22). Az iparszakosztályban tanulnak a növendékek fehérruha szabást és varrást, felső ruhaszabást és varrást, csipkeverést, művirágkészítést, szalmafonást, kesztyűvarrást, lombfűrészrelést és mintaszinezést. Segélje az ég e derék egyletet működésében!

Szintén beküldetett hozzánk: Németnyelvtan, középtanodák használatára, szerkesztette Heiling Károly. I. rész 60 kr. II. rész 70 kr. Budapest, Aigner Lajos 1877. Ajáljuk ezen methodikai tekintetben a használatban levő németnyelvtanoktól sok tekintetben eltérő tankönyvet szaktanáraink figyelmébe, minthogy tüzetesebb esmertetésére a f. iskolai évben alig lehet reményünk.

— Váradi Károlyt, lapunk buzgó munkatársát és volt szerkesztőjét súlyos csapás érte: testvérbátyja, Váradi György ügyvéd, m. május hó 19-én Budapesten meghalt.

— Jégocsi Péterffy József min. biztos úr, a háziipar e hivatott és buzgó apostola, Kolozsvár megye közigazg. bizottságának, egy B.-Hunyadon felállítandó tanmühely érdekében a kormányhoz intézett felterjesztése folytán, a napokban minket is szerencsételtett látogatásával s megtartotta e szó valódi értelmében lebilincselő előadását a „Háziipar“-ról a városi vigadó termében igen intelligens, bár nem nagy számú közönség előtt. A tárgyat, melyre Kolozsvár város közönségének figyelmét felhívta, valóban megilleti „A mi még megmenthet minket!“ jelző. Vajha intéző egyéneinket a biztos ur meggyőző szarai valóban meggyőzték volna a „tenni kell“ elodázhatatlanságáról.

— Madzsar János jó nevű irónk számtani kézikönyvének első kiadása — 9500 példány — teljesen elfogyott, azonban a második és pedig javított kiadás már július elején elhagyja a sajtót. Ajáljuk előre is pályatársaink figyelmébe.

— Vesztfáliában felsőbb leányiskolákat terjesztő egyesület alakult, mely a már több év óta fenálló weimarihoz flokegyletképen csatlakozott.

— Felsőbb leányiskolák felállítása van most nálunk is napirenden. Így p. o. ez érdeken hoztak legközelebb határozatokat Pécs, Kassa és a mi Kolozsvárunk. Vajjon amazoknál is olyan nehezen ütök nyélbe a tanügyi kérdéseket, mint újabb időben nálunk divatozik? . . .

— Az iskolai takarékpénztárak intézménye magyar találmány. Az újabb időben, különösen Weisz B. T. lelkes buzgalma folytán nálunk is nagy sikerre vergődött iskolai takarékpénztárak intézményét — írja a „Hon“ — mind-edig Laurent belga tudos találmányának tekintették. Tartozunk e történeti hűségnek azzal, hogy felemlítsük, miszerint Laurent előtt egy évtizeddel 1861-ben már életbe léptette ezen eszméket Braun W. Arnold tanár, kinek akkor Budapesten virágzó kereskedelmi intézete volt.

— Bajorhonnak ez idő szerint 1129 gazdászati továbbképző iskolája van 17.995 tanulóval és 1680 tanítóval, kik közül 1502 néptanító. (N. L.)

— Meghívás. A kolozsmegyei tantestület b.-hunyadi fiók-köre az 1876—7-ik ténévben harmadik rendes gyűlését folyó évi június hó 11-én tartja a b.-hunyadi állami iskolák helyiségében, melyre a t. pályatársak és tanügybarátok tisztelettel meghívhatnak. A gyűlés tárgyai: 1) Jegyzőkönyv felolvasása és hitelesítése. 2) Nyilvános tanítás meg szemlélése; tanítási fognak: Koleszár Lajos f. n. isk. tanító a mértanból, Csiki István a tornászattól, 3) Koleszár Lajos f. n. isk. tanító felolvasása e tételről: Miképen szoktathatjuk a gyermekeket engedelmességre, 4. Indítványok. Kilyéni Endre, köri elnök.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Bárany I. Gy. urnak Budapest: Elkötelező kívánsága szerint járok el mindenben, csak hogy most egy kis türelmet kérek.